
ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ЕКОНОМІЧНОГО АНАЛІЗУ

УДК 330

Галина Михайлівна ПОЧЕНЧУК

кандидат економічних наук, доцент,
докторант,

Державна навчально-наукова установа "Академія фінансового управління"
E-mail: g-pochenchuk@mail.ru

РОЛЬ КАТЕГОРІАЛЬНОГО ВИЗНАЧЕННЯ ІНСТИТУТУ В ІНСТИТУЦІОНАЛЬНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ

Поченчук, Г. М. Роль категоріального визначення інституту в інституціональних дослідженнях [Текст] / Галина Михайлівна Поченчук // Економічний аналіз : зб. наук. праць / Тернопільський національний економічний університет; редкол. : В. А. Дерій (голов. ред.) та ін. – Тернопіль : Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету "Економічна думка", 2015. – Том 21. – № 1. – С. 6-14. – ISSN 1993-0259.

Анотація

Вступ. Інституціоналізм у сучасних умовах є пануючим теоретичним напрямом суспільних наук, тому обґрунтовано важливість розуміння його категоріального апарату, особливо щодо використання в дослідженнях трансформаційних процесів вітчизняної економіки.

Мета статті. Розкрити особливості різних підходів до трактування категорії «інститут» та визначити аспекти розрізнення категорій «інститут» та «інституція» в україномовних економічних дослідженнях.

Методи. У процесі дослідження використано методи аналізу (при дослідженні сутності категорії «інститут» в процесі еволюції інституціоналізму), синтезу (при поєднанні підходів щодо трактування категорії «інститут»), методологічного есенціалізму та номіналізму (при характеристиці значущості чіткої визначеності досліджуваної категорії), групування (при характеристиці вітчизняних підходів щодо категорій «інститут» та «інституція», сучасних підходів щодо сутності категорії «інститут»).

Результати. У статті висвітлено концептуальні підходи до розуміння основної категорії інституціонального аналізу – «інститут». На основі аналізу досліджень у царині інституціоналізму в українськомовній та російськомовній економічній літературі визначено кілька варіантів використання понять «інститут» та «інституція», а також обґрунтовано авторську позицію з цього приводу. Зроблено огляд сутнісних характеристик категорії «інститут» провідними західними вченими-інституціоналістами та відомими українськими фахівцями. У результаті огляду підходів охарактеризовано основні аспекти трактування категорії «інститут», розглянуто систематизацію підходів до її трактування – інституту з позицій рівноваги, інституту з позицій регулятивних правил, інституту з позицій установчих правил та з позицій синтезованого підходу.

У статті визначено важливість не стільки чіткого категоріального визначення «інституту», скільки збагачення причинно-наслідкового аналізу досліджуваних явищ і процесів у контексті окресленої проблематики. Зазначено особливу актуальність таких досліджень в умовах, які склались у вітчизняній економіці.

Ключові слова: інститут; інституція; інституціональна теорія; інституціоналізм; формальні інститути; неформальні інститути.

THE ROLE OF INSTITUTE CATEGORIAL DEFINITION IN THE INSTITUTIONAL RESEARCH

Abstract

Introduction. Institutionalism in modern conditions is the dominant theoretical area of social sciences. It has been proved the importance of understanding its categorial apparatus, particularly its use in studies of transformation processes of the domestic economy.

The purpose of the article. The features of different approaches to the interpretation of the category of "institution" are determined. The aspects of distinguishing of categories of "institute" and "institution" in the Ukrainian economic research are identified.

Methods. The study used methods of analysis (when studying the nature of category of "institution" in the evolution of institutionalism), synthesis (when combining the approaches to the interpretation of the category "institution"), methodological essentialism and nominalism (when describing the importance of clear definition of the investigated category), grouping (when characterizing national approaches to the categories of "institute" and "institution", contemporary approaches to the essence of the notion "institute").

Results. In the article there are the conceptual approaches to understanding the basic category of institutional analysis - "institute". On the basis of the analysis of research in the field of institutionalism in the Ukrainian and Russian economic literature we have identified several options for the use of the concepts of "institute" and "institution" and justified the author's position on this matter. It has been made the review of the essential characteristics of the category "institute" by leading Western scientists-institutionalists and famous Ukrainian experts. As a result of inspection of approaches we have defined the main aspects of the interpretation of the category "institute". It has been considered the systematization of approaches to its interpretation. They are as the following: from the point of equilibrium institutes, institutes from the standpoint of regulations, institutes from the standpoint of statutory rules and positions of the synthesized approach.

In the article it has been determined the importance of not only a clear categorial definition of "institute" but also the enrichment of causal analysis of phenomena under study and processes in the context of the outlined issues. The particular relevance of such research under the conditions prevailing in the domestic economy are indicated.

Keywords: institute; institution; institutional theory; institutionalism; formal institutions; informal institutions.

JEL classification: B15, B25, B52

Вступ

Інституціональна економіка як самостійний напрям економічної теорії розвивається вже більше ста років. В Україні активізація інституціональних досліджень пов'язана з масштабними суспільними перетвореннями після розпаду СРСР. Соціально-економічні та суспільно-політичні трансформації, які відбуваються в Україні з часу одержання незалежності, й досі не сформували ефективну систему організації та функціонування усіх сфер суспільного життя. Інституціоналізм є тим теоретичним підходом різних суспільних наук, який дає можливість ґрунтовно досліджувати згадану проблематику.

Зростаючий інтерес до інституціональної економічної теорії має, безумовно, як суб'єктивне, так і об'єктивне коріння. Певною мірою він зумовлюється тим ставленням до ортодоксальної неокласичної теорії, яке нині домінує в наукових колах сучасних економістів. Серед об'єктивних чинників, які зумовлюють науковий інтерес до інституціональної теорії, слід назвати рухливість і нестійкість інституціонального середовища в пострадянських економіках.

Використання тієї чи іншої наукової теорії при дослідженнях функціонування соціуму вимагає розуміння її базових положень та понять. Вихідною для інституціоналізму є категорія «інститут», тому поширення використання методології цього теоретичного підходу актуалізує полеміку щодо розуміння сутності зазначеної категорії.

Інституціональний напрям в економічній теорії виник у кінці XIX на початку XX ст. У різних варіантах загальної класифікації економічних теорій місце і внутрішня структура інституціонального (чи інституціонально-еволюційного) напрямку визначаються дещо по-різному. Питання його внутрішньої структури продовжують залишатись дискусійними. Однак переважає виокремлення «старого» (традиційного) і «нового» інституціоналізму як складників єдиного, а також залучення до складу напрямку

неоінституціоналізму із значною кількістю теорій, що визначають сучасну неоінституціоналістську парадигму [1, с. 169]. Засновниками інституціоналізму XIX ст. були американські вчені Т. Веблен [2], Дж. Коммонс [3], В. Мітчелл [4], англійський економіст Дж. Гобсон [5] та ін. Вагомий внесок у розвиток інституціональної теорії зробили такі дослідники, як А. Алчіан [6], Г. Бортіс [7], Т. Еггертсон [8], Р. Коуз [9], Р. Нельсон [10], Д. Норт [11], Е. Остром [12], М. Олсон [13], Е. Фурботн і Е. Ріхтер [14], Дж. Ходжсон [15], О. Уільямсон [16], С. Уінтер [17]. На пострадянському просторі популяризація і розробка інституціональних проблем започаткована та розвивається в роботах таких фахівців, як В. Вольчик [18], Т. Гайдай [19], А. Гриценко [20], В. Дементьєв [21], Г. Клейнер [22], О. Іншаков [23], П. Леоненко [1], Р. Нурєєв [24], В. Полтерович [25], В. Тарасевич [26], А. Ткач [27], О. Сухарєв [28], А Чухно [29] та ін. Фактично всі науковці тією чи іншою мірою намагались визначити, що є інститут.

Водночас формування категоріальної системи інституціоналізму не є завершеним. Так видатний представник нової інституціональної економіки О. Уільямсон зазначав: «Обговорення питання нової інституціональної економіки я хочу почати з визнання, ствердження та поради. Визнання полягає в тому, що ми все ще не знаємо, що таке «інститути». Ствердження – за останні чверть століття можна спостерігати величезний прогрес у вивченні інститутів. А порада – для створення єдиної теорії ми повинні прийняти точку зору плюралістів» [18, с. 48].

Мета статті

Метою статті є характеристика та узагальнення основних сучасних підходів, особливостей та полеміки щодо визначення поняття «інститут» у дослідженнях західної та вітчизняної економічної науки. Звичайно така проблематика є досить широкою і не може бути повністю висвітлена в межах однієї статті, тому ми виокремлюємо кілька аспектів, на яких зосередимо увагу: важливість «правильності» однозначного трактування категорії «інститут» як відправної точки інституціонального аналізу, систематизація підходів до розуміння сутності цієї основної категорії інституціонального аналізу та висвітлення особливостей використання відповідного категоріального апарату у вітчизняних економічних дослідженнях, оскільки проблема застосування понять «інститут» – «інституція» залишається відкритою.

Виклад основного матеріалу дослідження

Множинність пояснення і використання категорії «інститут» зумовлена низкою причин. Одна із причин – етимологічна. У різні мови терміни «інститут» та «інституція» відповідно англійською (більшість праць з інституціоналізму написано саме англійською мовою) «institut» та «institution» запозичено від латинських відповідників – «institutum» – «у-станова», «institutio» – «у-становлення». Однак у процесі запозичення іншомовного слова може змінюватись його значення. Так «Словник української мови» розглядає обидва поняття, але їх трактування відрізняється від того, що притаманне латинським значенням: інститут розуміється як назва деяких вищих навчальних закладів і наукових установ та як сукупність правових норм у якій-небудь галузі суспільних відносин; а інституція – як установа або заклад [30, с. 33-34]. Інша причина – міждисциплінарний характер використання категорії «інститут» з різним сутнісним та змістовним наповненням (тракується як «гравець», «поле гри», «правила гри»).

На пострадянському просторі у науковій економічній літературі не існує узгодженості поглядів щодо використання терміну «інститут» чи «інституція», що зумовило цілий перелік відповідних досліджень [19], [31], [32]. Зустрічається кілька варіантів їх співвіднесення:

- використання як синонімів [27];
- використання як різних понять за сутнісними характеристиками [32];
- використання єдиного поняття «інститут» або «інституція» [33].

Ми дотримуємось думки, висловленої Вольчиком В., що понятійний поділ інститутів та інституцій є надлишковим, оскільки сприяє множенню сутностей [18]. Дійсно, в англомовній науковій літературі, присвяченій інститутам і інституціональним змінам, використовується термін «institution», який традиційно перекладається як інститут. Переклад «institution» як інституція є ближчий до істини, але традиція використання в українській та російській мові варіанта «інститут», є більш поширеною і звичною. Тут ми стикаємося з варіантом проблеми «залежності від попереднього шляху розвитку» (pathdependence). Хоча використання варіанту «інституція» формально є більш адекватним перекладом, варіант «інститут» більш поширений і є традиційним. Уведення нового поняття інституція в аналіз (в україномовних та російськомовних дослідженнях) вимагатиме перегляду великої кількості робіт, призводить до плутанини визначення того, що англійською називається «institution». Отже, у дослідженні для означення категорії «institution» ми використовуємо термін «інститут».

Уперше в економічній теорії поняття інституту залучив в аналіз американський учений Т. Веблен, визначаючи інститути як стійкі звичаї мислення, характерні для великої спільноти людей, як звичні способи реагування на стимули, як систему розвитку суспільного життя, прийняту на сучасному етапі [2]. Інший основоположник інституціоналізму Дж. Коммонс визначав поняття «інститут» як колективну дію

з контролю, звільнення і розширення індивідуальної дії [3]. Він розглядав такі інститути, як сім'я, профспілка, торговельне об'єднання, виробничі корпорації, держава тощо. У Мітчелл тлумачив основну категорію інституціоналізму як переважаючі й найбільш стандартизовані суспільні звички [4].

За О. Уільямсоном, інститути розглядаються як механізми управління контрактними відносинами. Тому найважливішими економічними інститутами є фірми, ринки і відносини контракти [16]. Такий підхід концентрує основну увагу на рівні окремих трансакцій, які опосередковуються інститутами, і проблемі їх мінімізації. Т. Єгертсон визначає, що інституціональна теорія звертає особливу увагу на правила і механізми примусу виконання контрактів (інститутам), при цьому явно або неявно виходить з того, що наявність ефективної політичної системи і структури інститутів (ефективних стимулів) автоматично приводить до економічного зростання [8, с. 5].

У трактуванні Дж. Ходжсона, інститути – стійкі системи суспільних правил і звичаїв, які структурують соціальні взаємодії. Мова, гроші, закон, системи міри й ваг, етикет, фірми та інші організації – усе це інститути, які становлять тип структури, найбільш значущої в соціальній сфері, їм притаманна властивість створювати і формувати якості й поведінку агентів на фундаментальному рівні [35].

Найбільш поширеним є визначення інститутів, запропоноване Д. Нортом. Інститути – це правила гри в суспільстві або, точніше, вигадані людьми обмеження (є продуктом соціальних взаємодій між людьми), які спрямовують людську взаємодію у певне русло і, як наслідок, структурують стимули у процесі людського обміну – політичного, соціального чи економічного. Вони містять формальні правила, такі, як закони і конституції, і неформальні правила, такі, як звичаї та норми [11, с. 18.]. Враховуючи зазначений склад змісту інститутів, Д. Норт виокремив їх види: формальні та неформальні.

Слід зауважити, що, за висловом Дж. Ходжсона, існує хибне уявлення стосовно того, що відносить чи не відносить вищевказаний дослідник до складу інститутів. Насамперед це стосується розуміння «організацій». Коли Д. Норт розглядав організації як групи осіб, що пов'язані між собою для досягнення певної мети, він просто проігнорував випадки, коли це може бути не так. Це пов'язано з тим, що вчений розглядає не внутрішні механізми, за допомогою яких організації примушують або переконують своїх членів діяти разом у певній згоді (внутрішні соціальні правила), а розглядає останні як гравців у якості аналітичної абстракції для аналізу соціально-економічної системи загалом та причин інституціональних змін [15, с. 10]. Тобто він не розглядає організації як гравців (акторів) за будь-яких обставин, а лише в певному контексті, зосереджуючись на національному або більш високих рівнях.

Низка вчених наголошують на стабільності або стійкості інститутів. Зокрема, Д. Олсон і Дж. Марч характеризують інститути як відносно стабільну сукупність практик та правил, що визначають відповідну поведінку для певних груп акторів у певних ситуаціях [36, с. 948].

М. Аокі визначає інститут як характерну модель соціальної взаємодії, що самопідтримується, яка представлена значущими правилами, відомими агенту, та інкорпорована в систему агентських переконань щодо шляхів проведення «гри» [37, с. 6]. А. Гриф дає більш широке визначення: «Інститут – це система правил, переконань, норм і організацій, які разом генерують регулярність (соціальної) поведінки» [38, с. 30].

Поняття «інститут», як зазначає Г. Бортіс, є ключовим для суспільних наук. Соціально-економічні та політичні інститути складають суспільну надбудову, в межах якої індивідууми та колективи поведуться тим чи іншим способом. Отже, суспільство можна описати як сукупність інститутів, що складають основу діяльності індивідуумів та колективів [7, с. 60]. Вчений дає оригінальну класифікацію інститутів. «Інститути першого типу вступають у дію, коли один, декілька або всі індивідууми спільноти для досягнення своїх цілей постійно ведуть себе або вимушені вести і себе однаково (або дуже схоже). Регульовану поведінку такого типу або визначену діяльність ми називаємо індивідуалістичними інститутами. Вони зумовлені звичаями та традиціями, які історично склалися, або правовими нормами, які за необхідності можна запровадити. Другий тип інститутів – соціальні або суспільні інституції – виникають, коли декілька членів спільноти або все суспільство переслідують спільні або загальні цілі, яких поодиночки вони досягти не можуть. При цьому індивідууми або групи індивідуумів виконують різні комплементарні функції (планувальні чи виконавчі, фізичні або інтелектуальні) у межах соціального інституту; для успішного функціонування таких інститутів суттєвими є кооперація та координація» [7, с. 61-62]. Така класифікація інститутів поєднує в сутнісних характеристиках і «правила гри», і «учасників гри» (організації). У будь-якій країні чи регіоні інститути розвивалися історично в результаті цілеспрямованих або спонтанних індивідуальних чи суспільних дій.

Можна навести низку визначень українських вчених. Так академік А. Чухно визначав, що в інституціоналізмі терміни «інститут» та «інституція» часто відрізняються. При цьому під сутністю інституції розуміють певні звички та звичаї, ментальний порядок у суспільстві, тобто неписані правила, що формуються «знизу» від мікрорівня, а поняття інститут розглядають як процес закріплення звичаїв і звичок на макрорівні у формі права й організації [29]. В. Базилевич і А. Маслов характеризують, що у найзагальнішому розумінні «інститут» як «установлення», «закон», «певний порядок», що можна віднести

як до моралі, права, релігії, так і до економіки, де повною мірою можна використати слово «інститут»: «інститут власності», «інститут грошей», «фінансові інститути» та інші, поряд з «інститутом сім'ї», «інститутом армії», «інститутом науки» тощо [39, с. 36]. А. Ткач дає визначення інституту як сукупності, що складається з правил і зовнішнього механізму примушення індивідів до виконання правил [27, с. 26]. В. Мандибуря підкреслює, що інститути містять увесь спектр надбудовних соціальних відносин. Інститути як елементи системно-організаційної структури суспільства поділяють на: 1) владно-організаційні інститути (інститути державної влади, інститут місцевого самоврядування); 2) базисно-господарські та функціонально-економічні системні інститути (інститут власності, інститут підприємництва, інститут грошей, фінансово-кредитний інститут, інститут ціноутворення); 3) господарсько-асоціативні інститути (домогосподарство, фірма, держава); 4) асоціативно-соціальні інститути (партії, профспілки, суспільні об'єднання, громадські організації) [40, с. 111].

Існує ще безліч різноманітних трактувань категорії «інститут» різних вчених. Однак навіть наведений перелік дає можливість визначити основні позиції у розумінні сутності цієї категорії:

- інститут визначає і передбачає установлений соціальний порядок (становище та взаємовідносини, які є визначальними для акторів (індивідів або колективів) у певній області, їх права та обов'язки відносно один одного, доступ до та контроль над ресурсами);
- інститут організовує, координує і регулює соціальну взаємодію в конкретній сфері або сферах;
- інститут забезпечує нормативний базис відповідної поведінки в певній інституціональній сфері (ролі учасників);
- комплекс правил забезпечує когнітивну основу агентів соціальної взаємодії стосовно інтерпретації, розуміння і змісту того що відбувається;
- інститут забезпечує стрижневі цінності, норми і переконання, які приписуються нормативним дискурсам;
- інститут визначає комплекс потенційної нормативної рівноваги, яка функціонує як координаційна точка [41, с. 117].

Аналіз публікацій останніх років в галузі інституціональної економіки дає можливість систематизації підходів до розуміння сутності інститутів. Детальне дослідження проведене в роботах М. Аокі, А. Грифа, С. Кінгстона дозволяє виділити певні підходи щодо розуміння сутності інститутів, зокрема інститути розглядаються в значенні: 1) рівноваги (the equilibria account), 2) регулятивних правил (the regulative rules account), 3) установчих правил (the constitutive rules account) [42-43]. Теорії першого підходу розглядають інститути як моделі поведінки або закономірності (regularities), акцентуючи увагу на мотивації; в межах другого підходу визначаються інститути через те, що вони роблять (полегшують та сприяють взаємодіям людей), тобто підкреслюється важливість відбору інститутів; третій підхід пояснює, що інститути існують, оскільки ми (люди) віримо в їх існування, і мають особливе символічне значення. Незважаючи на відмінності перших двох підходів (з позицій рівноваги та з позицій регулятивних правил), вони мають багато спільного, що зумовлює формування синтезованого підходу, де згадані підходи розглядаються як комплементарні, а не субститути (unified approach) [44].

Висновки та перспективи подальших досліджень

Беззаперечним є твердження, що інститути мають значення для функціонування та результативності економіки. Однак чіткість визначення самого поняття «інститут», зважаючи на міждисциплінарний характер цієї категорії та широку галузь дослідження, не є основною метою інституціонального аналізу. Багато науковців, аналізуючи інститути, інституціональні зміни, розглядають їх сутність, виходячи з контексту поставленої задачі (як, до прикладу, Д. Норт щодо включення організацій у склад інститутів). Як зауважив С. Манцавінос (С. Mantzavinos), мета науки – давати пояснення явищам, які ми вважаємо за важливе зрозуміти, тому наукова діяльність повинна бути спрямована на забезпечення відповідей на питання типу «Чому?», а не «Що?» [45]. Отже, подальші дослідження в царині інституціонального аналізу для умов України мають стосуватися проблематики того, чому побудовані у процесі трансформації економічної системи працюють неефективно, неповною мірою; як необхідно змінити існуючі інститути і які нові інститути необхідно впровадити, щоб сконструювати ефективну модель економічної системи; як забезпечити механізм інфорсменту наявних та запроваджуваних інститутів.

Список літератури

1. Леоненко, П. М. Інституціоналізм та його місце в сучасній економічній теорії (політичній економії) [Електронний ресурс] / П. М. Леоненко // Економічний вісник університету. – 2013. – Вип. 21(1). – С. 163-171. – Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/j-pdf/ecvu_2013_21\(1\)_28.pdf/](http://nbuv.gov.ua/j-pdf/ecvu_2013_21(1)_28.pdf/).
2. Веблен, Т. Теория праздного класса [Текст] / Т. Веблен. – М.: Прогресс, 1984. – 367 с.
3. Commons, J. Institutional Economics [Текст] / J. Commons // American Economic Review. – 1931. – Vol. 21. – P. 648-657.

4. Митчелл, У. Экономические циклы: Проблема и её постановка [Текст] / У. Митчелл. – М.: Госиздат, 1930. – 487 с.
5. Hobson, J. A. The economics of distribution [Текст] / J. Hobson. – New York: The Macmillan company, 1900. – 386 p.
6. Alchian, A. A. Some economics of property rights [Текст] / A. A. Alchian // The New Institutional Economics of Markets / E. G. Furubotn, R. Richter. – Cheltenham: Edward Elgar, 2010. – P. 268-281.
7. Бортіс, Г. Інституції, поведінка та економічні теорії. Внесок до класико-кейнсіанської політичної економії [Текст] / Г. Бортіс; Пер. з англ. – К.: ВД «Києво –Могилянська академія», 2007. – 560 с.
8. Эггертссон, Т. Знания и теория институциональных изменений [Текст] / Т. Эггертссон // Вопросы экономики. – 2011. – №7. – С. 4-16.
9. Coase, R. The Institutional Structure of Production [Текст] / R. Coase // The American Economic Review. – 1992. – Vol. 82(№ 4). – P. 713-719.
10. Nelson, R. R. Bringing institution into evolutionary growth theory [Текст] / R. R. Nelson // Journal of Evolutionary Economics. – 2002. – №12. – P. 22-26.
11. Норт, Д. Інституції, інституціональні зміни та функціонування економіки [Текст] / Д. Норт. – К.: Основи, 2000. – 245с.
12. Ostrom, E. Public Choice Theory: A New Approach to Institutional Economics [Текст] / V. Ostrom // American Journal of Agricultural Economics. – 1975. – Vol. 57(№5). – P. 844-850.
13. Олсон, М. Власть и процветание. Перерастая коммунистические и капиталистические диктатуры [Текст] / М. Олсон. – М.: Новое издательство, 2012. – 212 с.
14. Фуруботн, Э. Г. Институты и экономическая теория: Достижения новой институциональной экономической теории [Текст] / Э. Г. Фуруботн, Р. Рихтер – СПб.: Дом Санкт-Петербургского гос. ун-та, 2005. – 702 с.
15. Уильямсон, О. Экономические институты капитализма: фирмы, рынки, «отношенческая контрактация» [Текст] / О. Уильямсон // Науч. ред. В. С. Катькало. – СПб.: Лениздат, 1996. – 702 с.
16. Hodgson, G. M. What Are Institution? [Текст] / G. M. Hodgson // Journal of Economic Issues. – 2006. – vol. 40. – P1. – R. 1-25.
17. Нельсон, Р. Эволюционная теория экономических изменений [Текст] / Р. Нельсон, С. Уинтер – М.: Дело, 2002. – 536 с.
18. Вольчик, В. В. Эволюционная парадигма и институциональная трансформация экономики [Текст] / В. В. Вольчик. – Ростов н/Д: Изд-во Ростовск. ун-та, 2004. – 320 с.
19. Гайдай, Т. В. Інституції як інструмент інституційного економічного аналізу [Текст] / Т. В. Гайдай // Економічна теорія. – 2006. – №2. – С. 53-64.
20. Гриценко, А. А. Институциональный империализм и его роль в развитии экономической теории [Текст] / А. А. Гриценко // Наукові праці ДонНТУ; серія: економічна. – 2008. – Вип. 34. – С. 46-51.
21. Дементьев В. В. Що ми досліджуємо, коли досліджуємо інститути? [Текст] / В. В. Дементьев // Економічна теорія. – 2009. – № 3. – С. 75 – 92.
22. Клейнер Г. Б. Эволюция институциональных систем [Текст] / Г. Б. Клейнер – М.: Наука, 2004. – 240 с.
23. Иншаков, О. Эволюционная перспектива экономического институционализма [Текст] / О. Иншаков, Д. Фролов // Вопросы экономики. – 2010. – №9. – С. 13-14.
24. Нуреев, Р. М. На пути к пониманию институциональной природы инноваций [Текст] / Р. М. Нуреев // Journal of Institutional Studies (Журнал институциональных исследований). – 2012. – Т. 4(№ 2). – С. 4-10.
25. Полтерович, В. М. Трансплантация экономических институтов [Текст] / В. М. Полтерович // Экономическая наука современной России. – 2001. – №3. – С. 24-50.
26. Тарасевич, В. Н. Закон усреднения, или золотой середины, и его применение в поисках стратегии развития Украины [Текст] / В. Н. Тарасевич // Институциональная теория и институциональная эволюция. Институциональная архитектура и динамика экономических преобразований: монография / под ред. д-ра экон. наук А. А. Гриценко. – Х.: Форт, 2008. – 928 с.
27. Ткач, А. А. Інституціональна економіка. Нова інституціональна економічна теорія [Текст] / А. А. Ткач. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 304 с.
28. Сухарев, О. С. Методологические основы институционального анализа: старая, новая школы и «мэйнстрим» [Текст] / О. Сухарев // Финансовая аналитика. – 2013. – №41(179). – С. 7-24.
29. Чухно, А. А. Інституціонально-інформаційна економіка [Текст] : підручник / А. А. Чухно, П. І. Юхименко, П. М. Леоненко. – К., 2010. – 687 с.
30. Словник української мови [Текст] : в 11 томах /АН УРСР. Інститут мовознавства; за ред. І. К. Білодіда. – К.: Наукова думка, 1973. – Том 4. – С. 33-34.
31. Коваленко, Ю. Зміст категорії інституція в інституційному економічному аналізі [Текст] / Ю. Коваленко. Вісник ТНЕУ. – 2010. – №4. – С. 19-31.

32. Іншаков, О. В. Інституція – ключ до розуміння економічних інститутів [Текст] / О. В. Іншаков, Д. П. Фролов // Економічна теорія. – 2011. – № 1. – С. 52 – 62.
33. Лозинська, Т. М. До проблеми вживання термінів «інститут» і «інституція» в контексті інституціонального аналізу [Текст] / Т. М. Лозинська // Бізнес Інформ. – 2014. – № 7. – С. 8-13.
34. Коммонс, Дж. Институциональная экономика / Дж. Коммонс. – Terra Economicus. – 2012. – Т. 10 (№ 3). – С. 69-76.
35. Ходжсон, Дж. Скрытые механизмы убеждения: институты и индивиды в экономической теории [Текст] / Дж. Ходжсон // Экономический вестник Ростовского государственного университета. – 2003. – Т. 1(№ 4). – С. 11-30.
36. Marchand, J. The Institutional Dynamics of International Political Orders [Text] / J. Marchand, J. Olsen. – New York: International Organization, 1998. – 987 p.
37. Aoki, M. Endogenizing Institutions and Institutional Change [Text] / M. Aoki // Journal of Institutional Economics. – 2007. – №3. – P. 1-31.
38. Greif, A. Institutions and the Path to the Modern Economy: Lessons from Medieval Trade [Text] / A. Greif. – Cambridge: Cambridge University Press, 2006. – 526 p.
39. Базилевич, В. Д. Інституційна архітектоніка: філософія і методологія багатоаспектного дослідження [Текст] / В. Д. Базилевич, А. О. Маслов // Інституційна архітектоніка та механізми економічного розвитку: Матеріали наукового симпозиуму. – Х.: ХНУ, 2005. – С. 32-42.
40. Мандибура, В. О. Інституційна архітектоніка власності та закономірності її функціонування [Текст] / В. О. Мандибура // Інституційна архітектоніка та механізми економічного розвитку: Матеріали наукового симпозиуму. – Х.: ХНУ, 2005. – С. 110-116.
41. Burns, T. Actors, paradigms and institutional dynamic: Rule Systems Applied to Radical Reforms [Text] / T. Burns, M. Carson // Advancing Socio-Economics: An Institutional Perspective / R. Hollingsworth, K. H. Muller, E. J. Hollingsworth. – Oxford: Rowman and Littlefield, 2002. – Part 7. – P. 109-142.
42. Aoki, M. Strategies and Public Propositions in Games of Institutional Change: Theory and Comparative Historical Cases [Text] / M. Aoki. – Retrieved from: <http://ssrn.com/abstract=2445628>.
43. Greif A. Institutions: Rules or Equilibria? [Text] / A. Greif and C. Kingston // Political Economy of Institutions, Democracy and Voting / N. Schofield, G. Caballero. – Berlin: Springer Heidelberg, 2011 – Chapter 2. – P. 13-43.
44. Hindriks, F. Institutions, Rules, and Equilibria: A Unified Theory [Text] / F. Hindriks, F. Guala // Journal of Institutional Economics. – 2015. – Vol. 11. – Issue 03. – P. 459-480.
45. Mantzavinos, C. The Role of Definitions in Institutional Analysis [Text] / C. Mantzavinos // Wettbewerb und Gesundheitswesen: Konzeptionen und Felder ordnungswirtschaftlichen Wirkens. Festschrift für Peter Oberender zu seinem 65. / F. Daumann, C. Mantzavinos and S. Okruch. – Geburtstag: Schriftenreihe Andrassy Universität, 2006. – P. 85-92.

References

1. Leonenko, P. M. (2013). Institucionalizm ta jogo misce v suchasnej ekonomichnij teorii (politichnij ekonomii). Ekonomichnij visnik universitetu, 21(1), 163-171. Retrieved from: [http://nbuv.gov.ua/j-pdf/ecvu_2013_21\(1\)_28.pdf](http://nbuv.gov.ua/j-pdf/ecvu_2013_21(1)_28.pdf).
2. Veblen, T. (1984). Teorija pazdnogo klassa. Moscow: Progress.
3. Commons, J. (1931). Institutional Economics. American Economic Review, 21, 648-657.
4. Mitchell, U. (1930). Jekonomicheskie cikly: Problema i ejo postanovka. Moscow: Gosizdat.
5. Hobson, J. A. (1900). The economics of distribution. New York: The Macmillan company.
6. Alchian, A. A., Furubotn, E. G., Richter, R. (2010). Some economics of property rights. The New Institutional Economics of Markets. Cheltenham: Edward Elgar.
7. Bortis, H. (2007). Instytutsii, povedinka ta ekonomichni teorii. Vnesok do klasyko-keinsianskoi politychnoi ekonomii. Kyiv: Kyievo-Mohylianska akademiia.
8. Jeggertsson, T. (2011). Znaniya i teorija institucional'nyh izmenenij. Voprosy jekonomiki, 7, 4-16.
9. Coase, R. (1992). The Institutional Structure of Production. The American Economic Review, 82(4), 713-719.
10. Nelson, R. R. (2002). Bringing institution into evolutionary growth theory. Journal of Evolutionary Economics, 12, 22-26.
11. Nort, D. (2000). Instytutsii, instytutstionalni zminy ta funktsionuvannia ekonomiky. Kyiv: Osnovy.
12. Ostrom, E. (1975). Public Choice Theory: A New Approach to Institutional Economics. American Journal of Agricultural Economics, 57(5), 844-850.
13. Olson, M. (2012). Vlast' i procvetanie. Pererastaja kommunisticheskie i kapitalisticheskie diktatury. Moscow: Novoe izdatel'stvo.

14. Furubotn, J. G. & Rihter, R. (2005). *Instituty i jekonomicheskaja teorija: Dostizhenija novej institucional'noj jekonomicheskaj teorii*. Sankt-Peterburg : Dom Sankt-Peterburgskogo gos. un-ta.
15. Uil'jamson, O. (1996). *Jekonomicheskie instituty kapitalizma: firmy, rynki, «otnoshencheskaja kontraktacija»*. Sankt-Peterburg : Lenizdat.
16. Hodgson, G. M. (2006). What Are Institution? *Journal of Economic Issues*, 40, 1-25.
17. Nel'son, R. & Uinter, S. (2002). *Jevoljucionnaja teorija jekonomicheskikh izmenenij*. Moscow: Delo.
18. Vol'chik, V. V. (2004). *Jevoljucionnaja paradigma i institucional'naja transformacija jekonomiki*. Rostov n/D: Izd-vo Rostovsk. un-ta.
19. Haidai, T. B. (2006). *Instytutsii yak instrument instytutsiinoho ekonomichnoho analizu*. *Ekonomichna teoriia*, 2, 53-64.
20. Gricenko, A. A. (2008). *Institucional'nyj imperializm i ego rol' v razvitii jekonomicheskaj teorii*. *Naukovi praci DonNTU; serija: ekonomichna*, 34, 46-51.
21. Dementiev, V. V. (2009). *Shcho my doslidzhuiemo, koly doslidzhuiemo instytuty?* *Ekonomichna teoriia*, 3, 75-92.
22. Klejner G. B. (2004). *Jevoljucija institucional'nyh system*. Moscow: Nauka.
23. Inshakov, O. & Frolov, D. (2010). *Jevoljucionnaja perspektiva jekonomicheskogo institucionalizma*. *Voprosy jekonomiki*, 9, 13-14.
24. Nureev, R. M. (2012). *Na puti k ponimaniju institucional'noj prirody innovacij*. *Journal of Institutional Studies (Zhurnal institucional'nyh issledovanij)*, 4(2), 4-10.
25. Polterovich, V. M. (2001). *Transplantacija jekonomicheskikh institutov*. *Jekonomicheskaja nauka sovremennoj Rossii*, 3, 24-50.
26. Tarasevich, V. N. (2008). *Zakon usrednenija, ili zolotoj serediny, i ego primenenie v poiskah strategii razvitija Ukrainy*. *Institucional'naja teorija i institucional'naja jevoljucija*. *Institucional'naja arhitektonika i dinamika jekonomicheskikh preobrazovanij*. Kharkiv: Fort.
27. Tkach, A. A. (2007). *Instytutsionalna ekonomika*. *Nova instytutsionalna ekonomichna teoriia*. Kyiv: Tsentr uchbovoi literatury.
28. Suharev, O. S. (2013). *Metodologicheskie osnovy institucional'nogo analiza: staraja, novaja shkoly i «mjejnstrim»*. *Finansovaja analitika*, 41(179), 7-24.
29. Chukhno, A. A., Yukhymenko P. I., Leonenko P. M. (2010). *Instytutsionalno-informatsiina ekonomika*. Kyiv.
30. *Slovnyk ukrainskoi movy*. (1973). Kyiv: Naukova dumka.
31. Kovalenko, Yu. (2010). *Zmist katehorii instytutsiia v instytutsiinomu ekonomichnomu analizi*. *Visnyk TNEU*, 4, 19-31.
32. Inshakov, O. V. & Frolov, D. P. (2011). *Instytutsiia – kluch do rozuminnia ekonomichnykh instytutiv*. *Ekonomichna teoriia*, 1, 52-62.
33. Lozyska, T. M. (2014). *Do problemy vzhyvannia terminiv «instytut» i «instytutsiia» v konteksti instytutsionalnoho analizu*. *Biznes Inform*, 7, 8-13.
34. Kommons, Dzh. (2012). *Ynstytutsyonalnaia ekonomyka*. *Terra Economicus*, 10 (3), 69-76.
35. Hodzhson, Dzh. (2003). *Skrytye mehanizmy ubezhdenija: instituty i individy v jekonomicheskaj teorii*. *Jekonomicheskij vestnik Rostovskogo gosudarstvennogo universiteta*, 1(4), 11-30.
36. Marchand, J. & Olsen, J. (1998). *The Institutional Dynamics of International Political Orders*. New York: International Organization.
37. Aoki, M. (2007). *Endogenizing Institutions and Institutional Change*. *Journal of Institutional Economics*, 3, 1-31.
38. Greif, A. (2006). *Institutions and the Path to the Modern Economy: Lessons from Medieval Trade*. Cambridge: Cambridge University Press.
39. Bazylevych, V. D. & Maslov, A. O. (2005). *Instytutsiina arkhitektonika: filosofii i metodolohiia bahatoaspektnoho doslidzhennia*. *Instytutsiina arkhitektonika ta mekhanizmy ekonomichnoho rozvytku: Materialy naukovooho sympoziumu*. Kharkiv: KhNU.
40. Mandybura, V. O. (2005). *Instytutsiina arkhitektonika vlasnosti ta zakonomirnosti yii funktsionuvannia*. *Instytutsiina arkhitektonika ta mekhanizmy ekonomichnoho rozvytku*, 110-116.
41. Burns, T. & Carson, M. (2002). *Actors, paradigms and institutional dynamic: Rule Systems Applied to Radical Reforms*. *Advancing Socio-Economics: An Institutionalist Perspective*. Oxford: Rowman and Littlefield, 7, 109-142.
42. Aoki, M. (n.d.). *Strategies and Public Propositions in Games of Institutional Change: Theory and Comparative Historical Cases*. Retrieved from: <http://ssrn.com/abstract=2445628>.
43. Greif, A. & Kingston, C. (2011). *Institutions: Rules or Equilibria? Political Economy of Institutions, Democracy and Voting*. Berlin: Springer Heidelberg, 13-43.
44. Hindriks, F. & Guala, F. (2015). *Institutions, Rules, and Equilibria: A Unified Theory*. *Journal of Institutional Economics*, 11(03), 459-480.

-
45. Mantzavinos, C., Daumann, F. Okruch, S. (2006). The Role of Definitions in Institutional Analysis. Wettbewerb und Gesundheitswesen: Konzeptionen und Felder ordnungsökonomischen Wirkens. Festschrift für Peter Oberender zu seinem 65. Geburtstag: Schriftenreihe Andrassy Universität, 85-92.

Стаття надійшла до редакції 22.10.2015 р.